

ИЗЛОЖБА ПОСВЕЋЕНА СЛИКАРУ ЗОРИ ПЕТРОВИЋ*

Музеј града Београда отвара данас 25 новембра 1956 године, у оквиру галерије слика Павла Бељанског, једну малу изложбу радова групе неколико сликара који су делали у Београду између два рата. Ова изложба је посвећена прво прослави државног празника 29 новембра 1956 године, а друго Зори Петровић, сликару, добитнику „Октобарске награде“ коју сваке године Народни одбор града Београда додељује нашим заслужним културно-просветним и научним радницима на дан ослобођења од мрског фашистичког непријатеља.

Пре свега ми морамо да објаснимо и, можда, да се извинимо што овом изложбом нисмо обухватили и дела других добитника „Октобарских награда“, што би било логично. Ми смо отворили ову изложбу само у оквиру галерије слика Павла Бељанског, великог и осведоченог пријатеља и мецене Музеја града Београда, у којој су заступљена дела једино оних сликара који су делали у периоду између два рата у Београду.

У тој збирци једно од првих места заузимају радови Зоре Петровић. Они су ту по плану којим се ова збирка формира, односно по плану рада Музеја града Београда, који је исти као и Павла Бељанског, то јест да се створи једна недељива колекција пробраних радова, по могућности најјачих, који репрезентују уметност Београда из оног времена кад је он стајао на челу и водио и у овоме правцу.

Како наш овогодишњи добитник „Октобарске награде“, Зора Петровић,

својим радом припада генерацији тога доба, а припада активно и данашњој етапи сликарског стваралаштва, и како она у збирци Павла Бељанског, као београдски сликар, заузима једно од главних места, Музеј града Београда желео је да овим поновним отварањем галерије у њену част, која је била због оскудице у простору једно време затворена обележи и прослави тај њен успех.

Али ова изложба јесте и један мали експериментат.

Идеја је била Павла Бељанског.

Онако како је постављена, она претставља мање-више једну тематску изложбу, какве ова колекција може да приреди на десетине. Циљ је био да овом приликом покажемо дела једног добитника „Октобарске награде“ у оквиру наших најјачих и најбољих уметничких снага, које је дала београдска ликовна уметност у периоду између два рата. Хтели смо да видимо и покажемо уметничку снагу Зоре Петровић међу најјачим снагама, хтели смо да видимо њен замах међу најширим замасима, да видимо њену богату палету међу најбогатијима, која и данас још увек врло живо и снажно избацује слику за сликом.

Зора Петровић се родила 17 маја 1894 године у селу Добрици у Банату, где је свршила основну школу. После мале матуре, коју је положила у Панчеву, где су јој се родитељи били преселили из Добрице, престала је да учи школу. Родитељи су хтели да она изучи нешто практичније; а она, опет, желела је само сликарство. Борба је трајала три године, и најзад 1912 прешла је у Београд и уписала се у тадашњу Уметничку школу, где су јој учитељи били сликари Марко Мурат, Ђока Јовановић, Милан Миловановић и Љуба Ивановић.

* Овај говор, допуњен накнадно кратким биографским подацима и личним запажањима, одржала је д-р Зора Симић-Миловановић приликом отварања изложбе.

„Ја морам да сликам”, биле су увек речи Зоре Петровић. А то су и данас.

„Не постоји хоћу. Морам. То је мој унутрашњи закон”. Дакле императив, који је гонио још у најмлађим данима и остао до данас.

У Београду је остала до Првог светског рата. Године 1915 уписала се у Уметничку академију у Будимпешти. Наставници су јој били Ebner Deak Lajos и професор Rety из Nagy — Banyi-a, где је Зора Петровић провела једно лето на раду у његовој сликарској школи. По завршетку рата вратила се у Београд и наставила да студира поново у нашој Уметничкој школи. Најзад студирала је и у Паризу, у атељеу André Lota.

Поред чистог сликарства Зора Петровић се бави и педагошким радом. Постављена је за наставницу цртања у београдској реалци 1920 године, а затим у Другој женској гимназији. Данас је редован професор Академије ликовних уметности у Београду.

Још од своје четврте године њена озбиљност, незадовољство и стална напруга бринула је родитеље. Контакт са другом децом никад није успостављала. Али је била увек немирна, у покрету, увек је нешто радила. Инстинктивно цело њено биће тежило је предметно великом. У врту није трпела мали цвет, ситну биљку. Хтела је да све порасте високо. За време распуста махинално је дохватала ашов и на место ситног цвећа хтела да посади велико дрвеће. Пела се на кров да би одозго гледала веће куће. Увек је нешто тражила, — тражила несвесно предмет своје концентрације.

Откриће је учињено одмах у основној школи, на првим часовима цртања. То је преобразило, разведрило и заробило за цео живот. Од тада ништа више није постојало за њу. Али се одмах својеглаво и опирала. Никад ништа напамет није хтела да научи, ни једну песмицу, ни једну причу. По прегледима није хтела да ради. Није хтела да копира, ни имитира. Ни доцније никад није начинила две исте слике. Тек кад су јој у школи једнога дана рекли да може слободно да наслика и „столицу за катедром у скраћењу”, или нешто слич-

но, нашла је себе, нашла је широку могућност за свој израз, и своју слободу. Била је одушевљена.

Почетак рада Зоре Петровић био је скроман, али студиозан. Она је раније била скоро увек усамљена и ћутљива.

„Да бих могла да сликам, ја сам морала да се одрекнем свих других радости и задовољстава” њене су речи.

За време школовања мало је радила бојама. Тада се у школама више цртало

Сл. 1 — Зора Петровић са братом др Душаном Петровићем у четвртој години живота

и моделисало. Али кад је почела да слика за њу је све друго постало споредно. Ни зашта друго није хтела да зна, осим за боје, палету и четке, осим сликарства, коме је интензивно и жарко посветила цео живот.

„Све слике подједнако волим. Волим да сликам, а шта ће после бити са сликама не марим” — понавља често Зора Петровић.

„Сликарство је за мене било јаче од свега. И од љубави оне људске. Оно је увек победило”.

Сликарство је за Зору Петровић значило живот. Оно је носило, хранило, уобличавало као човека. Од набуреног и увек намрштеног детета постала је доцније врло ведра и весела девојка, непрекидно, из дана у дан, заузета само радом на сликарству, и због тога срећна. У суштини врло скромна, она никад није тражила за своју афирмацију помоћ, протекцију.

„Почетак правог рада на сликарству сматрам тек кад сам добила стипендију”.

Значи онда кад је отишла за Париз и обрела се у сасвим новој средини, у атељеу Андре Лота. Али и овде је остала самостална. Није се поводила за његовим кубизмом и конструктивизмом. Па ипак дошла је освежене палете.

Прву самосталну изложбу Зора Петровић отворила је 1927 године, по повратку из Париза. У суштини она не воли да ради за изложбе. И не мари за њих, зато што је прекидају у раду. Због тога је и у иностранству излагала само у групама, кад су је другови повукли собом.

Критике у погледу њених радова никад нису биле оштре. Па ипак и кад су понекад замерке биле јаче она није одговарала, ћутала је и сликала даље. Једини гласан протест и негодовање са њене стране чуо би се приликом аранжирања заједничких изложби, кад јој слика не би добила добро место. Иначе, у разговору она слободно, отворено, без устручавања, даје свој суд и своје мишљење.

Данас Зора Петровић цео дан и сваки дан ради у своје атељеу. — слика. Има увек понеколико платна у раду. У врло скућеном простору за њен замаха и за-

хват, на мансарди Коларчевог универзитета, око стотину слика врло великих димензија покривају све зидове, али не окачене. Прислоњене уза зид и леђима окренуте посетиоцу оне показују само своје сиве позадине, платна разапета на „блиндратовима”. А на средини одаје сликарске ногаре — штафелај — са огромним платном испред којег увек стоји Зора Петровић са четкама у рукама, оним великим „молерским”, којима захвата густо тесто боја са своје палете, захвата мало занесено, отсутно и преноси га на платно. У току рада она разговара са присутним у фрагментима, кратко, и приђе му каткад ближе да га домаћински послужи кафом, колачима и другим слаткишима, којима је служила модел, док је позирао.

А палета Зоре Петровић?

Несвакидашња. Чудна. Велика. Пуна боја: слагане једна на другу месецима, можда и годинама. И не једна, на сточићу поред штафелаја. Три, четири, виде се у атељеу, на столу, на поду, остављене, одгурнуте у страну, сасушене. У свакој академији била би недопуштена таква палета у току рада, каква је Зоре Петровић. На њој се налази слој дебео до десет и више сантиметара, у облику великог шареног колача који равномерно покрива целу палету.

Како из те мешавине извуче оне чисте, жарке боје, које пламте са њених платна?

„Ето, ја прво цело платно премажем топлим светлом бојом. Узмем оранж, кадмијум-жуто, па одозго моделишем, стављам хладне тонове, полутонове... Тако је у природи”.

То је тајна технике и сликања Зоре Петровић, данас, у овој фази рада, тајна њених зрачних боја, које се по својој интензитету и мешању не могу да пореде ни са једном другом палетом. И не више тајна, него очигледна чињеница због које њене слике неће никад потамнети. Јер живе, жарке боје на њима бујају са дна, из дубине, и осветљавају и оживљавају горње слојеве, који обликују објекте на слици, супротно свим ранијим поступцима и не на тамној подлози која пробија одоздо, сенчи и загушује горње слојеве, него на зенитно

Сл. 2 — Зора Петровић: Портрет Павла Беџанског (1941 год.)

Сл. 3 — Зора Петровић: Аутопортрет (1946 год.)

Сл. 4 — Зора Петровић: Девојка из
околине Београда (1950 г.)

Сл. 5 — Зора Петровић: Портрет дечака (1956 г.)

светлим површинама, сунчаним, на кључу бојеног плама и жара. То је процес живе осунчане природе: све живи од сунца, — на сунцу, и у светлости сунца. Само од сунца предмети добијају своје контуре, своје колористичне и објективне вредности. И то је једина позајмица, једино угледање и имитирање Зоре Петровић. То је њено продирање у сам процес живота и сунца, у његову дуговечну топлотну енергију, велико сазнање и знање о боји.

Њено огромно искуство у сликању, сликарска култура, — знање самог односа и унутрашњег процеса боја учинили су да јој је форма у пуној зависности од боје, интензивне, у широком и најширем потезу бачене на платно.

„Напредовала сам споро. Имала сам радове и осредње вредности” — каже скромно Зора Петровић.

У том напредовању она је имала неколико развојних етапа. Прва, мркотамни тонови освајали су на њеним сликама, из којих су се, као кроз тешки сфумато, издвајале контуре светлуцавих облика. С постепеним улажењем у све чистији колорит јавили су се сиво-плави тонови, док најзад није прешла на савим чисте, светле боје: богато, сито: црвено, оранж, бело, жуто, зелено, плаво, скоро без тонског нијансирања, — то су етапе кроз које је прошла палета Зоре Петровић, за више од тридесет година њеног сликања.

Изложене слике овом приликом потичу углавном из последње етапе. Али још у другој етапи свога колорита, око 1937 године, прешла је на мотиве из нашега фолклора, и то монументалне, са фигуром човека у првом плану, коме је све подређено.

Можда јој је овај фолклор и помогао да брже пређе на чисте, интензивне боје, којима је успела изванредно јаким сликарским и монументалним захватом да огромно колористичко богатство наших драгоцених народних везова и ткањина изрази и овековечи преко дела од праве и високе естетске вредности.

Зора Петровић одавно стоји у центру нашег ликовног живота. Њено име скоро се увек спомиње са именима уметника чији су радови овом приликом

изложени у галерији Павла Бељанског, са именима Јована Бијелића, Милана Коњевића, Ивана Радовића, Игњата Јоба, Саве Шумановића.

Захваљујући Павлу Бељанском, његовом утанчаном и неупоредивом осећању за права уметничка дела, за многостране изнијансираности које она собом, и у себи носе, изнели смо радове Зоре Петровић да их упоредимо са радовима њених другова — сликара савременика, да видимо како стоје у односу према њима, да видимо њихов уметнички домет, и, најзад да видимо и зашто је добила „Октобарску награду”.

На овој изложби сви сликари преко својих дела говоре својим посебним сликарским језиком — посебним бојеним звуковима и ритмовима. Снагом своје свежише, снагом својих бојених вредности — валера — свака од тих слика, ма где је метнули, обесили, блиста — и у чудном контрасту колористичких површина, ипак се везују једна за другу, сажимају у једну високу бојену оркестрацију највеће естетске вредности.

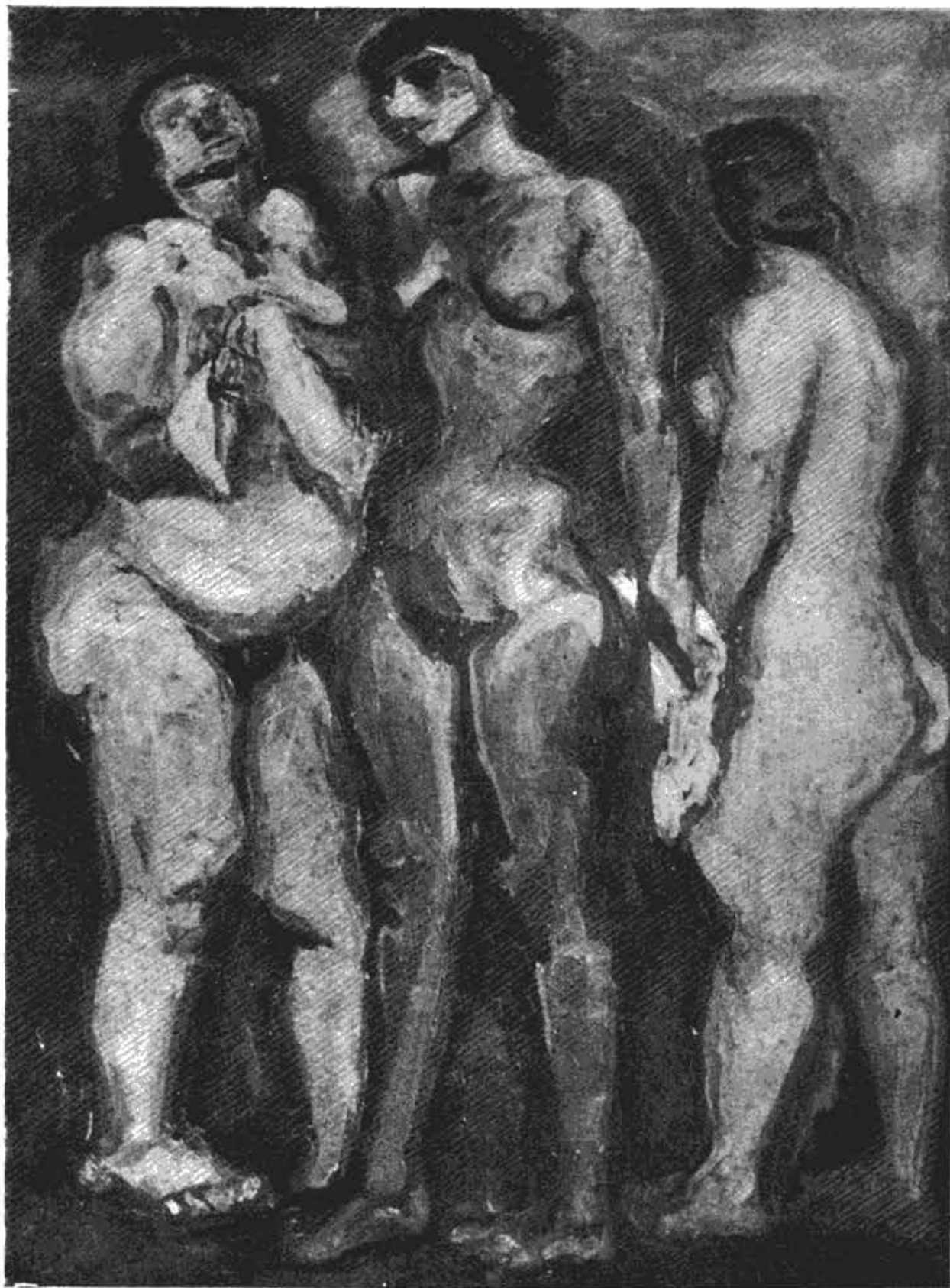
Треба да напоменемо да се преко ових сликара извршио снажан револуционарни заокрет у нашој уметности између два рата. И оно тихо, скоро бојажљиво кидање са академизмом, које је почело са историском Првом југословенском изложбом 1904 године у Београду, — са Костом Миличевићем, Миланом Миловановићем и Надеждом Петровић, — окончали су ови сликари, нагло без икаквог уступка. Они су дефинитивно срушили академизам и повели нашу уметност новим путевима личне слободе, путем ничим неспутавањем ликовног израза.

Зора Петровић је била са њима и међу њима, међу првима.

Али кад се осврнемо по овим изложбеним одајама и погледамо: и најтепераментнији Коњевић, и пребогати бојама Радовић, и кликтави Јован Бијелић, и чудни Јоб и Сава Шумановић, поред слика Зоре Петровић, поред њене палете и снажног замаха њене кичице, њених широких контура и пластичних, монументалних фигура, дисциплиновано стоје и као да се помало гасе у светлости њених жарких боја.

Сл. 6 — Зора Петровић: Цвеће (1953 г.)

Сл. 7 — Зора Петровић: Композиција (1953 г.)

Сл. 8 — Зора Петровић: Композиција (1953 г.)

Сл. 9 — Зора Петровић: Акт (1954)

Знамо да се уметнички израз Зоре Петровић, ако се прати хронолошки, стално кретао по једној узлазној линији квалитативног успона, што је одлика само великих, здравих индивидуалности.

Једном је Зора Петровић рекла: „Ја учим од свакога, али се не угледам ни на кога”.

И то је био повод да у своје време критичари почну правити упоређења, да врше истраживања. Наравно, у првом реду је била најближа Надежда Петровић, па Дерен, Ван-Гог, Гоген. Она је фовиста!

Али су убрзо, хтели-не хтели, стали. Стали: пред силином њеног потеза, пред богатом пастом њених боја, пред њеним премасним уљима и жарким бојама, и, најзад, пред њеним сликама, које више нису могли да пореде ни са ким и ни са чим. Зора Петровић им је измакла. Она је оригиналан сликар.

Јер слике Зоре Петровић нису „жарке егзалтације њених визија”, како је неко навео. Не. Оне су лично њени дубоки доживљаји, бескрајно снажни унутрашњи акорди њеног малог фражилног тела, које се у чудном контрасту разапиње пред огромним платнима, акорди који вагнеровски одзвањају.

Интересантно је, поводом њеног сталног квалитативног успона, потсетити се у неколико речи шта се о њеним сликама и о њеној личности као уметнику кроз године њеног уметничког стварања говорило и писало:

Још 1927 године записано је:

„Стварање Зоре Петровић је од великог замаха, обилно и зрело уметничко”.

Један критичар 1928 године пише:

„Ево најзад једне изложбе о којој се може говорити слободно, без ограда. То тражи њена тежња за независношћу и непосредношћу”.

Године 1930 истакнуто је да:

„Она има две особине које су ретке код жена: снажан темперамент и сигурност у техници”.

Године 1934 забележено је да:

„Њена платна с тамним колоритом дају јој посебно, изузетно место међу домаћим сликарима”.

Један критичар је написао 1935 године да:

„Зора Петровић, о коју сам се ја у своје време грдно огрешио, демантује тезу да су жене само — жене. Она је сликарка — те још каква!”

Исте године пишући о „хорском сликању” на седмој јесењој изложби, Раство Петровић је рекао да:

„Недисциплинована Зора Петровић изгледа овом приликом као неки мали скандал на изложби, због ружног акта, иако ванредно слика”.

А 1936 године забележено је да је: „Зора Петровић, сведела се или не, давно унела у наше сликарство нешто специфично своје. Њен је наступ мушки”.

Кад је излагала у групи дванаесторице, 1938 године, написано је да се:

„У овој групи истиче нарочито Зора Петровић по снази свога темперамента, дубини осећања и оригиналности израза”.

Тој групи припадали су и сликари чија су дела овом приликом изложена у галерији Павла Бељанског, односно у Музеју града Београда.

Значајно је још за животно дело Зоре Петровић, и пророчки речено, да ће она:

„Тананим својим тоновима доспети сигурно и у алфреско поезију”.

И доспела је, мислим. Али она је и превазишла ту поезију, или бар дала јој другу садржину и вид. Превазишла својим дубоким хуманим реализмом и стављањем истине у први план јасно, темпераментно, недвосмислено и без уступка, па макар она била и свирепа и болна, као што то може да буде.

Јер контуре наших фресака имају своје мале замагљености, своје специфичне велове, своје многоречите историје, легенде и параболе, које прелазе каткад у двосмисленост и апстракције. А слике Зоре Петровић су у својој монументалности, отсечени делови ове наше земаљске природе, под сунцем изникли, крвави, пуни елементарне, праисториске, неискоришћене снаге сирових вековних

Сл. 10 — Зора Петровић: Жена са села (1956 г.)

Сл. 11 — Зора Петровић: Сељанка из околине Београда (1956 г.)

Сл. 12 — Зора Петровић: Сељанка из Црне Траве (1952 г.)

Сл. 13 — Зора Петровић: Сељанка из околине Београда (1950 год.)

стена, које у себи крију неслућене атомске силине.

Потребно је још осврнути се и на раније мишљење да:

„У уметности Зоре Петровић треба нарочито истаћи њене слике женских портрета и глава. Они нису занимљиви својом конвенционалном сличношћу, каже критичар, колико једним дубоким унутрашњим изразом, који делује понегде готово сугестивно”.

Јесте, у своме сликарству Зора Петровић је дала жени примарно место. Њена жена је *mater terrae*, мајка земље, али и мајка неба, која је родила и земљу и све на земљи у зенитном сјају, у триумфу пуне расцветаности, до болног грча у срећи рађања.

Јаким сликарским инстинктом у пуној слободи и неутољивој страсти за бојом, ситом, за тешком и снажном формом, Зора Петровић не прави никакве

уступке, ни компромис да би угодила појединим укусима и устаљеним правилима. Она слика на свој особени и оригиналан начин, износићи непосредно на светлост дана голу истину, осветљену дубоким психолошким изразом, без одеће и без рукавица.

Због те истине у првом плану Зора Петровић стаје у ред великих сликара. Њена дела износе нам слободно велику истину, ону истину којој у малограђанским цивилизацијама ретко ко има смелости да погледа у очи. Њена истина избија из најдубљих дубина са њених платна, недвосмислено, у пуној, живој светлости, ослобођена свега, разголићена до утробе, често груба до бруталности, неулепшана, — и баш зато лепа, — страшно лепа.

На сликама Зоре Петровић нису то већ више ни праисториске, неандерталске венере. Нису то већ више ни „рубенсовске облине тела”. И то је прева-

зиђено њеном снажном четком и замахом, њеним пребогатим бојама, и њеним широким, усхитним и великим виђењем жене у свој њеној земаљској животородној великој вредности.

Још једну значајну карактеристику имају радови Зоре Петровић. Преко неизмерне колористичке снаге и силине замаха њене кичице, који немају такмаца, с једне стране, а с друге преко намерних „својевољних деформација” и искривљавања облика, са њених монументалних платна, пуних достојанствене озбиљности, непосредно се прелива лак хумор.

Само хумор. Даље не.

То је особина само великих индивидуалности.

Јер тај племенити хумор и монументалност сликарства Зоре Петровић не делују нимало субјективно. Они прелазе ову границу до општег значаја и свеобухватног погледа на уметност, на свет, погледа широког, синтетичног, као ка-

рактеристика и плод времена у коме је ова уметност постала.

Због свега овога, мислим да не може да се говори, како је на једном месту забележено, о песимизму у сликарству Зоре Петровић. Напротив, са истином у првом плану, преливеном лаким хумором, сликарство Зоре Петровић има необориву снагу и величину. А свака снага и величина улива поверење, храбри, покреће и радује.

То је оптимизам, најлепши оптимизам, рођен у борби плодносног стварања и увек хода унапред.

Ми знамо да још има колебања код појединаца, несхватања тих гротескних фигура, анималних, које кључају у жару боја и грчу бола, на врхунцу свог личног зрења, и још увек, срећом, зрења уметникове палете — палете Зоре Петровић. Међутим, нама је данас јасно да Зора Петровић стоји међу првим сликарима нашег времена, укључујући ту и светско сликарство.

ЛИТЕРАТУРА

Р. Б., »Изложба дванаесторице«, *Политика*, 1933.

Мих. С. Петров, Српски књижевни гласник, 16. I. 1934.

Исидора Секулић, Прве речи при отварању изложбе Зоре Петровић — Српски књижевни гласник, јануар 1934 године.

Пролећна изложба, *Политика*, 1935.

Јесења изложба, *Политика*, 1935.

Н. Ј., »Хорско« сликање на седмој јесењој изложби, *Политика*, 1935.

М. Поповић, Сликарство на осмој пролећној изложби, *Правда*, јун 1936.

П. Крижанић, Сликарство Зоре Петровић, *Политика*, 1937.

С. Пауновић, Дванаеста пролећна изложба сликарских и вајарских радова југословенских уметника у Београду, *Политика*, јун 1940.

Павле Васић, Изложба групе самосталних уметника, *Политика*, јул 1951.

О. Б., Изложба Зоре Петровић, *Политика*, 29. XII. 1951.

Изложба самосталних, *Борба*, 29. VI. 1952.

Павле Васић, Изложбе двеју жена-сликарки, *Политика*, 10. I. 1952.

М. Протић, Тридесет година уметничког рада Зоре Петровић, *НИН*, јануар 1952.

Ж. В., Ретроспективна изложба слика Зоре Петровић, *Борба*, 6. I. 1952.

М. Стефановић, Сликарство Зоре Петровић, *Књижевне новине* бр. 48.

Ж. Видовић, Жене сликари, *Борба*, 15. II. 1953.

Т. Ђурђевић, Сусрет са Зором Петровић, *Република*, 27. II. 1953.

П. В., Човек пре свега, *Политика*, 25. XII. 1955.

М. Б., Једрина и искреност, *Политика*, 12. XII. 1955.

М. М., Изложба слика Зоре Петровић, *Борба*, 21. XII. 1955.

Предате »Октобарске награде«, *Политика*, 19 и 21. X. 1956.

EXPOSITION CONSACRÉE AU PEINTRE ZORA PETROVIĆ

Z. SIMIĆ-MILOVANOVIĆ

Le Musée de la ville de Belgrade a ouvert le 25 Novembre 1956, dans le salon de Pavle Beljanski une petite exposition des travaux d'un groupe de peintres qui ont travaillé dans l'intervalle entre les deux guerres mondiales. Cette exposition fut ouverte à l'occasion de la fête nationale, le 29 Novembre ainsi qu'en l'honneur de Zora Petrović, peintre et lauréat du «Prix d'Octobre». Ce prix est décerné chaque année par le Comité Populaire de la commune de Belgrade aux plus méritantes personnalités culturelles ou scientifiques pour l'anniversaire du jour de la libération de l'ennemi fasciste.

Cette exposition fut une petite expérience. L'idée était de Pavle Beljanski. La façon dont elle fut préparée était plus ou moins une exposition thématique. Cette collection pourrait en préparer des dizaines de ce genre. Le but de cette exposition était de montrer les oeuvres d'un lauréat du «Prix d'Octobre» en même temps que les oeuvres de nos plus grands et de nos meilleurs artistes de l'entre deux guerres. Nous avons voulu illustrer la force artistique de Zora Petrović parmi les plus grandes capacités de ce genre, nous avons voulu voir son élan parmi les élans les plus larges, voir sa riche palette parmi celles qui sont les plus riches, cette palette qui donne une peinture après l'autre.

Zora Petrović est née le 17 Mai 1894 dans le village de Dobrica (Banat) où elle termina son école primaire. Après son certificat d'étude qu'elle passa à Pančevo où vivaient ses parents, elle interrompit ses études. Ses parents voulaient lui faire terminer un métier tandis que ses désirs la poussaient vers la peinture. Cette lutte dura pendant trois ans. C'est enfin en 1912 qu'elle vint à Belgrade s'inscrire à l'École des Beaux Arts de ce temps-là. Parmi ses maîtres il faut citer les peintres: Marko Murat, Djoka Jovanović, Milan Milovanović et Ljuba Ivanović.

Elle resta à Belgrade jusqu'à la Première guerre mondiale. En 1915 elle s'inscrivit à l'Académie des Beaux Arts de Budapest. Après la fin de la guerre elle revint à Belgrade où elle continua ses études à l'École des Beaux Arts. Enfin elle alla aussi à Paris

où elle suivit les cours du maître André Lhote.

Mais à part la peinture Zora Petrović se consacra aussi au travail pédagogique. Elle fut nommée institutrice de dessin, en 1920, au Lycée des jeunes filles de Belgrade. Aujourd'hui elle est professeur à l'Académie des Beaux Arts de Belgrade.

Pendant ses études elle travailla très peu aux couleurs. A cette époque, dans les écoles on faisait beaucoup plus de dessin et de modelage. Mais tout devint nul à ses yeux du jour où elle commença à peindre. Elle ne voulut connaître que les palettes et les pinceaux, que la peinture à laquelle elle consacra intensivement et ardemment toute sa vie.

Elle ouvrit son premier salon de peinture en 1927 dès son retour de Paris. Elle n'aime pas préparer des expositions car cela interrompt son travail. A l'étranger d'ailleurs elle n'exposa qu'en groupe.

Aujourd'hui la technique et la peinture de Zora Petrović ne représente plus un secret mais un fait. Ses couleurs rayonnantes ne peuvent être comparées à aucune autre peinture. Ses oeuvres ne peuvent point ternir car ses couleurs flamboyantes sortent de la profondeur de son être, elles éclairent et font revivre les dernières touches. Contrairement à ses peintures antérieures sur lesquelles les fonds sombres ressortent et assombrissent les dernières couches de peinture — dans celles-ci les contours des sujets se séparent par leurs couleurs froides, du fond clair, azuré, ensoleillé, ardent et flamboyant.

Elle franchit plusieurs étapes au cours de son déploiement. Des tons bruns-foncés dominèrent premièrement dans ses peintures, les contours scintillants des sujets se séparaient d'un «sfumatto» épais. En prenant des coloris plus nets, des tons bleu-gris apparurent jusqu'au moment où elle passa définitivement aux couleurs franches, plus claires, plus pleines: rouge, orange, blanc, jaune, vert, bleu, sans presque aucun changement de nuance — ce sont les étapes par lesquelles passa la palette de Zora Petrović au cours des trente années de son ouvrage.

Les peintures exposées dernièrement sont principalement de la dernière étape. Déjà en 1937, seconde étape de coloris, elle passa aux motifs folkloriques, monumentaux mettant l'homme au premier plan.

Zora Petrović figure depuis longtemps au centre de notre vie artistique. Son nom est prononcé chaque fois que l'on parle des artistes dont les tableaux sont exposés au salon de Pavle Beljanski: Jovan Bijelić, Milan Konjević, Ivan Radović, Ignjat Job, Sava Šumanović.

Il faut souligner ici que c'est grâce à ces noms qu'un revirement révolutionnaire c'est produit pendant le période de l'entre deux guerres. L'éloignement lent et peureux de l'académisme qui débuta en 1904 à Belgrade avec la Première exposition yougoslave, des peintres: Kosta Milićević, Milan Milovanović et Nadežda Petrović, fut terminée définitivement, sans aucune concession par les artistes donc les noms sont cités plus haut. C'est eux qui rompirent intransitivement avec l'académisme et qui amenèrent notre peinture à des voies de liberté personnelle, d'expression libre. Zora Petrović était avec eux et parmi eux, toujours la première.

La constatation qu'elle «arrivera certainement à atteindre la poésie «alfresco» par ses tons «spirituels» est caractéristique et prophétique pour l'oeuvre de Zora Petrović.

Elle y arriva.

Elle dépassa même cette poésie, ou lui donna tout au moins un autre contenu et une autre expression. Elle la surpassa par son grand humanisme et réalisme, par sa façon de montrer la vérité au premier plan, clairement, avec tempérament, sans arrière pensée, sans concession, même si cette vérité est douloureuse comme elle l'est d'habitude.

Zora Petrović donne, dans sa peinture, la première place à la femme, mère de la terre mais aussi mère des cieus. Mère qui enfanta la terre et tout ce qui est sur terre dans un zenith fastueux, dans un épanouissement triomphant jusqu'au spasme douloureux de l'heureux enfantement. Avec un instinct de maître, avec une liberté totale et une passion immense pour la couleur, la couleur vigoureuse, pour les formes pesantes et puissantes, Zora Petrović, ne fait aucune concession ou compromis au goût des individus ou aux règles.

Elle travaille d'une manière très originale, en faisant sortir au jour la vérité pure sans esthétique, sans voiles et sans gants, éclairée seulement par une profonde expression psychologique. C'est pourquoi Zora Petrović a sa place parmi les grands peintres.

Ses oeuvres ont aussi une autre caractéristique. Par la force immense de ses coloris et par l'élan puissant de sa palette elle n'a aucun concurrent d'un côté et d'un autre elle atteint un léger humour par ses «déformations voulues», par ses formes disgracieuses, ses toiles monumentales pleines de dignité sérieuse. Elle atteint l'humour mais ne va pas plus loin. C'est la caractéristique des grandes individualités.

Finalement cet humour humanitaire ainsi que la monumentalité des peintures de Zora Petrović ne sont pas subjectifs. Cela dépasse cette limite et atteint une importance universelle, une vue large sur l'art synthétique, ce qui est caractéristique pour l'époque à laquelle cette peinture évolue. C'est pourquoi, je pense, que l'on ne peut après cela, parler du pessimisme de Zora Petrović. Bien au contraire, avec la vérité au premier plan la peinture de cette artiste a une force et une grandeur donnant confiance, courage, élan, et joie. C'est de l'optimisme, du plus bel optimisme, enfanté dans la lutte d'un combat fertile pour la création et la marche toujours en avant.

Nous savons qu'il y a encore des hésitations et de l'incompréhension pour ces figures grotesques, animales, qui bouillonnent dans les flammes de la couleur avec un rictus douloureux parvenu à l'apogée de sa maturité mais encore aussi à la maturité de la palette de Zora Petrović. Nous savons cependant, qu'aujourd'hui Zora Petrović prend place parmi les premiers peintres de notre époque et du monde entier.

Illustrations dans le texte:

Fig. 1 — Zora Petrović à l'âge de 4 ans avec son frère

Fig. 2-13 — Toiles de Zora Petrović: 2 — Portrait de Pavle Beljanski; 3 — Autoportrait; 4 — Jeune fille des environs de Belgrade; 5 — Portrait de jeune garçon; 6 — Fleurs; 7 et 8 — Compositions; 9 — Acte; 10 — Paysanne; 11 — Paysannes des environs de Belgrade; 12 — Paysanne de Crna Trava; 13 — Paysanne des environs de Belgrade